

ISBN 978 90 004 0127 7
ISBN 978 90 004 0128 4 (e-book)
NUR 285/284
© 2025 Van Goor
Uitgeverij Unieboek | Het Spectrum bv

www.buddytegenbosch.nl
www.bestofyabooks.nl

Tekst: Buddy Tegenbosch
Omslagontwerp: Caren Limpens
Zetwerk binnenwerk: Mat-Zet bv, Weesp

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

All rights are reserved, including those for text and data mining, AI training and similar technologies.

17

Tijd om te vertrekken

Het was nog donker toen de witte Hyundai van mijn oom voor ons huis stopte. Het moet in april zijn geweest, want de olijfbomen stonden in bloei. De precieze datum ben ik vergeten, waarschijnlijk doordat ik toen niet kon geloven dat deze rit mijn leven voorgoed zou veranderen.

We stonden te wachten voor het raam: oma Amira, mama, mijn zusje, mijn broertje en ik. De koffers en tassen als een stil publiek om ons heen. We hadden niet veel mogen inpakken van mama. Eén stuk speelgoed – natuurlijk mijn matzwarte Porsche 911 Carrera – en één knuffel. Ik nam geen knuffel mee, ik was tien! Tijdens het inpakken had ik mijn blik op de tegelvloer gericht, ik had er niet aan gedacht om mijn kamer – of eigenlijk de kamer van mij en mijn broertje – nog eens goed in me op te nemen. Ik kon me toen niet voorstellen dat dit echt de laatste keer zou zijn dat ik daar zou staan. Nu, acht jaar later en 4000 kilometer verderop, heb ik daar spijt van, want ik kan me niet meer herinneren hoe mijn kamer eruitzag.

Mama dirigeerde ons naar buiten, de straat op. Ik sjouwde de koffers naar de auto, waarna Mahmoud, mijn oom, ze in de achterbak probeerde te proppen.

Even later reden we weg. Mijn zusje Sabah en ik zaten tegen

elkaar aan op de achterbank, onze knieën opgetrokken omdat op de plek van onze voeten tassen met kleren stonden. Naast ons zat mama. Ze had Khalil, mijn kleine broertje, op schoot. Oma zat voorin, op de rijdersstoel. Mahmoud reed minder soepel dan anders. Ik dacht toen dat hij boos was. Inmiddels weet ik dat ik me vergiste. Mahmoud was niet boos, hij was bang. De enige die zich gedroeg zoals altijd was oma. Ze zwaaide met haar armen terwijl ze bevelen gaf: 'Remmen. Niet zo hard. Hier links. Pas op.' Mijn oom negeerde haar.

Tell Touqan was een klein dorp. We passeerden mijn school, de moskee en toen ik bij de laatste kruising rechts de straat in keek, kon ik nog net een glimp opvangen van de minisupermarkt van opa. We staken het kruispunt over en reden het dorp uit. Mijn shirt plakte aan mijn rug. Blijkbaar deed de airco het niet of misschien deed hij het wel, maar kon hij niet op tegen de warme lucht die via oma's raam naar binnen stroomde. Mijn zusje vroeg waar we naartoe gingen. 'Naar je vader,' antwoordde mama.

Sabah, die nooit genoeg nam met zo'n kort antwoord, deed dat nu wel.

De weg van Tell Touqan naar Idlib kende ik goed. We hadden hem talloze keren afgelegd als we onze neven en nichten gingen bezoeken. Ik keek naar de roodbruine velden die aan me voorbijtrokken, naar de huizen die als grote rechthoekige LEGO-stenen langs de kant van de weg opdoken, naar de was die hing te wapperen in de wind. Alles was hetzelfde als altijd, op de pijn in mijn buik na. Het was alsof ik een baksteen had ingeslikt, en dat terwijl ik de afgelopen dagen nauwelijks een hap door mijn keel had kunnen krijgen. Bij alles wat ik deed – naar school lopen,

voetballen op het plein achter onze wijk, opa's supermarkt bezoeken, spelen tussen de olijfbomen – wist ik dat het de laatste keer zou zijn. Tegelijkertijd kon ik het niet geloven. Dat kwam ook doordat ik er met niemand over mocht praten. Zelfs niet met Mostafa, mijn beste vriend. En dat terwijl ik het wilde uitschreeuwen: 'Mos, we gaan elkaar nooit meer zien! Echt! Nooit meer!' Ik wist zeker dat hij het aan me zou merken – ik barstte zowat uit elkaar – maar Mos merkte niks. Vroeg niks. Keek me niet verwonderd aan. En uit mezelf kon ik er niet over beginnen, want mama had gelijk: ik moest Mos beschermen. Het was levensgevaarlijk om dingen te weten. En dus hield ik me in. Het vergde al mijn zelfbeheersing.

En hoewel het vertrek pijn deed in mijn buik, wist ik dat we geen keuze hadden. De tanks waren dichtbij. Ze hadden Suleiman, onze buurman, al meegenomen en het zou niet lang duren voordat ze terug zouden komen. Ze zouden het dorp omsingelen, het afsluiten van de buitenwereld en de mannen meenemen. Dat waren de verhalen die we kenden van de andere dorpen. Wat ze met de vrouwen deden, hoorde ik pas jaren later. Nee, het was tijd om te vertrekken. Mijn vrienden zouden binnenkort ook gaan, dat is wat mama zei. Volgens haar hadden we al te lang gewacht. Ik begreep niet goed wat ze daarmee bedoelde. Het had iets te maken met de route naar de grens.

Mijn oom wees door de voorruit. In de verte stonden auto's geparkeerd, dwars over de weg.

16

Bloeddoorlopen

‘Ik doe het woord,’ zei Mahmoud, terwijl hij achterom keek.

Ik knikte nogal overdreven in de hoop dat hij zijn blik weer snel op de weg zou richten.

‘Ze zullen ons doorlaten. Abdo heeft ons aangekondigd,’ mompelde hij een paar keer toen we de versperring naderden. Het klonk als een gebed.

We reden stapvoets op de twee voorste pick-uptrucks af die met de neuzen tegen elkaar geparkeerd waren. Uit de laadbak van de rechter sprongen twee mannen. Ze droegen machinegeweren. De patronen hingen kruislings over hun schouders. Ze gebaarden dat we moesten stoppen, liepen onze auto voorbij en gingen aan weerskanten van de weg achter ons staan. Twee anderen deden hetzelfde aan de voorkant, hun blik in onze richting, de lopen van hun geweren naar de grond gericht. Een vijfde man kwam op de auto af. Hij had een pet achterstevoren op zijn hoofd. Ik maakte me klaar om uit te stappen. Zo ging het altijd. We zouden de bagage moeten uitladen en dan van een afstandje toekijken hoe ze alles doorzochten. Maar mama zei dat we moesten blijven zitten. Ondertussen praatte Mahmoud met de man met de pet. Nu pas zag ik hoe jong hij was. Hij leek op mijn neef, Hassan, die net zestien was geworden. Mahmoud noemde

onze achternaam, en ook hoorde ik de naam Abdo een paar keer vallen. De jongen wierp een blik in de auto. Hoe mijn kamer eruitzag kan ik me dus niet meer goed herinneren, maar de blik van de jongen zal ik nooit vergeten. Waarschijnlijk omdat hij me nog vaak is komen bezoeken in mijn slaap. Pupillen zo klein als speldenknoppen, het wit van zijn ogen bloeddoorlopen. En ik weet nog wat ik toen dacht: hij *wéét* wat we van plan zijn. Hij *weet* dat we geen familie gaan bezoeken. Hij *weet* dat onze bestemming veel verder weg ligt dan Idlib. Ons lot ligt in zijn handen.

‘Mo, je doet me pijn.’ Het was Khalil, hij fluisterde.

Ik keek naar de hand van mijn broertje die hij in de mijne had gelegd en die ik nu bijna tot moes kneep. ‘O sorry,’ mompelde ik. Ik probeerde te glimlachen en wreef over zijn vingers.

De jongen met de pet had blijkbaar genoeg gezien. Hij maakte een gebaar naar de trucks. Die begonnen achteruit te rijden als liftdeuren die openschoven. Ook een tweede en derde rij auto’s maakten plaats zodat er een doorgang ontstond.

Mahmoud reed langzaam tussen de auto’s door. In elke laadbak stonden vier, vijf gewapende mannen en achter de auto’s stonden er nog eens minstens zoveel. Veel van hen waren jonger dan de jongen met de pet. Uitdrukkelingsloos bekeken ze ons terwijl we passeerden.

‘Zie je wel,’ zei mijn oom. ‘Ik zei het toch.’

15

Dodenlijst

Abdo was een broer van papa en Mahmoud. Abdo “zat in het verzet”. Volgens papa betekende dat dat we zijn naam nooit hardop mochten uitspreken. Volgens oma Hafsa, de moeder van papa, betekende dat dat ze nooit wist waar hij uithing. Voor mij betekende het dat hij de held van de familie was. Ik had geen idee wat hij in dat verzet uitspookte, niemand wilde het me vertellen, en dus verzon ik het zelf. Ik stelde me voor dat hij bommen bouwde in het schuurtje achter zijn huis, dat hij 's nachts met een groepje op pad ging om die dingen op strategische plekken te begraven. En als ik weer eens hoorde van een tank die metershoog de lucht in was geslingerd omdat hij op een berm-bom was gereden, was ik ervan overtuigd dat dat het werk van mijn oom was.

Het was gevaarlijk. Al-Assad, de baas van Syrië, had “overal oren en ogen”. Zo noemde mama het. Wat ze daarmee bedoelde, begreep ik toen ik negen was. Abdo zat toen al maanden ondergedoken. Niemand wist waar hij was. Wel wisten we dat hij nog leefde, want af en toe ontving iemand uit de familie een gecodeerd briefje waaruit mijn oma kon opmaken dat hij in orde was. Maar het regeringsleger zat hem op de hielen. Hij scheen op een dodenlijst te staan. En dat bleek niet alleen voor hem gevaarlijk.

Op een dag verscheen er een man in opa's minisupermarkt. Hij zei dat hij een bekende was van Abdo. Hij noemde de namen van twee zussen van Abdo, hij wist hoe zijn vrouw heette, Meriam, en hoe oud zijn kinderen waren, zestien, veertien en elf. En hij beweerde een vriend van Fayez te zijn, de oudste broer van Abdo en mijn vader. Opa vertrouwde het niet. Hij had de man nog nooit gezien en opa kende iedereen in Tell Touqan. Bovendien wist hij wie de vrienden van zijn zonen waren. Daarom gaf hij vage antwoorden. De man beweerde dat hij een belangrijke boodschap voor Abdo had. Hij vroeg of opa iemand kende die hem met mijn oom in contact kon brengen. Natuurlijk had opa geantwoord dat niemand wist waar Abdo was. Toen de man vertrok had hij nog een tip gegeven, tenminste zo had hij het genoemd. Opa moest voorzichtig zijn, had hij gezegd. En: ‘Vergeet niet over je schouder te kijken.’

In de weken die volgden gebeurde er niks. Toch maakte oma zich zorgen: ze had geen briefjes meer ontvangen. Toen ze weken later uiteindelijk wel bericht van Abdo kreeg, was ze allesbehalve opgelucht. Het bericht ging over Fayez. Hij had thuis aan de eettafel gezeten, alleen, met een kopje thee, toen hij plotse-ling met zijn hoofd voorover op het tafelblad was geklapt. Een kogel had hem van achteren in zijn hoofd geraakt, in dat zachte stukje net onder zijn schedel. Een sniper moest zich in een van de gebouwen aan de overkant van de straat verschanst hebben. Waarschijnlijk was Fayez op slag dood. Aan de enorme plas bloed te zien had hij in ieder geval niet lang meer geleefd. Hoe ik dat wist? Van de foto's. Nee, natuurlijk mocht ik die van mama niet bekijken. Maar mijn neven hadden telefoons en zij vonden dat ik de beelden juist wel moest zien. ‘Altijd opletten. Waan je

nooit veilig.’ Dat is wat ze me op het hart drukten. En dan zegt een beeld meer dan duizend woorden.

Oma Hafsa is de dood van haar oudste zoon nooit te boven gekomen. Ze overleed een paar maanden later in haar slaap.

Mijn vader zat niet in het verzet, tenminste niet dat ik wist, maar net als Abdo was ook hij veel weg. Zolang ik me kan herinneren was hij telkens een week of soms twee weken thuis om dan weer voor maanden te vertrekken. Dan ging hij werken in Libanon. Daar kon je als loodgieter meer geld verdienen dan in Idlib of Aleppo. Als hij weg was, stuurde hij geld naar huis. In een bijgevoegde brief liet hij altijd weten, ook weer in een soort codetaal, om hoeveel geld het ging. Nooit kwamen de twee bedragen met elkaar overeen.

Werken in Libanon was gevaarlijk, vooral het heen en weer reizen. Je kon overvallen worden – grensgangers droegen vaak grote bedragen contant geld bij zich – maar dat was niet het enige. De kans dat je werd aangehouden door de overheid was ook groot. De laatste keer dat papa over de grens was gaan werken, was hij langer weggebleven dan hij van tevoren had aangekondigd. Het gerucht ging dat hij was gearresteerd en dat hij vastzat in een politiecel ergens in de buurt van de grens. Het gerucht bleek te kloppen. Het duurde niet lang voordat we hadden uitgezocht waar hij zich bevond. Twee neven gingen op pad. Ik vertel het nu alsof ik toen precies wist wat er gebeurde, alsof ik op de hoogte werd gehouden. Dat was niet zo. Natuurlijk had ik ook wel door dat papa langer wegbleef dan normaal, maar pas toen duidelijk werd wat er gebeurd was, kreeg ik het hele verhaal te horen.

De douane had een fout gemaakt. Die zocht iemand met de-

zelfde naam als papa. Dat was niet zo gek. Veel mensen hadden dezelfde naam in onze streek. Zelfde voornaam, zelfde achternaam. En doordat we niet zoiets als een BSN hadden, of een ander identiteitsnummer, werd nogal eens de verkeerde persoon opgepakt. En ga dan maar eens bewijzen dat ze jou niet moeten hebben. Want zo werkt dat in Syrië. Je bent niet onschuldig tot het tegendeel bewezen is, nee, het is precies andersom. Als je onterecht gearresteerd bent, moet jij bewijzen dat je onschuldig bent. Sowieso maakt de overheid geen fouten en dus kwam het neer waar het altijd op neerkwam: betalen. Nadat we papa vrijgekocht hadden, is hij nooit meer naar Libanon teruggegaan. In plaats daarvan ging hij opa helpen in de supermarkt. Het is officieel altijd opa’s minisupermarkt gebleven, maar eigenlijk nam papa het winkeltje over. Hij breidde het uit, verdubbelde binnen een jaar de omzet en kocht van het geld een tweede olijfbomgaard, naast die van zijn vader.

Inmiddels runde Mahmoud de winkel, want papa was toch weer vertrokken. Ditmaal niet naar Libanon, maar naar Turkije. Dat hoorde ik drie dagen geleden pas, toen mama ons vertelde dat wij daar ook heen zouden gaan. En ik had meteen begrepen wat dat betekende: we zouden niet meer terugkomen. Nooit meer.